Incipit Lucij Annei Senece Cordubẽſis liber de moribus In quo notabiliter ⁊ eleganter vite mores enarrat·

OMne peccatũ actio eſt· actio autem omnis voluntaria
eſt taꝫ honeſta ꝙ̃ turpis·ergo voluntariũ eſt omne pec
catum·Tolle excuſationẽ nemo peccat inuitus· Educa
tio ⁊ diſciplina mores faciunt ⁊ id vnuſquiſqꝫ ſapit quod didicit·
Itaqꝫ bona conſuetudo excutere debet quod mala inſtruxit· Ni
hil intereſt quo animo facias quod feciſſe viciosum eſt quia fa
cta cernuntur animus vero non videtur· Nulla autem laus eſt
non facere quod facere non poſſis· Quid homini eſt inimiciſſi
mũ homo·libenter feras qđ neceſſe eſt· dolor patientia vincitur·
Expecta qđ nunqꝫ peniteas non ꝙ̃ multis placeas ſed qualibus
ſtude· In hoc tñ incumbe vt libentiꝰ audias ꝙ̃ loquaris Mul
tos vita differẽtes mors iuncta preuenit· Itaqꝫ oĩs dies velut vl
timus intueat̃· Triſticiaꝫ ſi potes non admiſeris ſi minus non
oſtenderis Amicos ſecreto admone palaꝫ aũt lauda verba rebus
non pſonis extimãda ſunt·Oratorẽ te puta ſi tibi ante omnes qđ
oꝫ pſuaſeris· vt licentioſa mancipia animi coherce linguã ventrẽ
⁊ libidinẽ Qđ tacitum eſſe velis nemini dixeris· ſi tibi nõ impa
ſti quõ ab alio ſilentiũ ſperas· Ridiculũ eſt aliqueꝫ odio nocentis
innocentiã pdere monſtro ſimilis eſt auaricie ſcelꝰ·Quid·n·ſtul
ti eſt qđ dici ſolꝫ ꝙ̃ via deficiẽte viaticũ q̃rere vl' auger̃·Oẽs iſan
tes terra nudos excipit· Nõ pudeat te fortius naſci ꝙ̃ viuere qđ
dulcius ꝙ̃ hĩe amicuꝫ cũ quo audeas vt tecũ oĩa loq·Magnaꝝ
viriũ eſt negligere ledetẽ·Quid intereſt ꝙ non habeas nõ dũ es
felix ſi te turba nõ deriſerit Qi vis beatus eſſe cogita hoc primũ
ꝯcendere noli·prius ꝙ̃ ꝓmittas deliberes ⁊ cuꝫ ꝓmiſeris facias·
Id agas vt ne qs merito tuo oderit ⁊ ſi nullos inimicos tibi faci
et iniuria multos facit·ſolitudinẽ querat qui vult cum innocenti
bus viuere· Optimus ergo animus ⁊ pulcherrimꝰ cultor dei eſt·
Abſtinebis ab alieno matrimonio· pſtabis pentibus pietatẽ· co
gnatis indulgẽtiã·omnibꝰ eqtateꝫ· deuitabis crudelitatẽ ⁊ mi

Inc 1291

niſtram crudelitatis iram·Non aliter viuas in ſolitudine·aliter
in foro Nihil petas qđ negaturus fuiſti·nihil negabis qđ petitu
rus fuiſti·Pacem cū hominibus habebis· cum viciis bellū· Hoc
habet omnis affectus vt in id qđ ipſe inſanit in id putet etiā ce/
teros furire.Maximū in eo viciū eſt qui non melioribus vult pla
cere ſed pluribus· Uis oībus eſſe notus prius effice vt neminem
noueris·Bonū eſt non laudari ⁊ eſſe laudabilē Stultū eſt timere
qđ vitare non poteris.Male obtuent̃ de te hoīes ſed mali·Ma
lis diſplicere eſt laudari· Male de te loquūtur hoīes Bene aūt lo
qui neſciunt non ꝙ merearis ſed ꝙ ſolent ipſi hoīes de te mala lo
quunt̃ moleſtū eſt·ſed non ꝙ mentiunt̃· Si aūt immerito inno/
centie mee·nūc maxime gaudeo· Apparet·n·illos ꝯa obiecturos
ſi pn̄t·Non es in patria tua·Patria tua eſt vbicūq; bn̄ es illud·n·
per qđ bene eſt non eſt in loco ſʒ in hoīe nihil magnū niſi magno
aīo deſpicias·que ſunt maxime diuitie·non deſiderare diuicias·
Quis plimuʒ hʒ is qui minimū cupit· Quid eſt dare bn̄ficiū de
um imitari.Honeſtius eſt cū iudicaueris amare q̄ʒ cū amaueris
iudicare·Diſſentio ab alio incipiat a te aūt recōciliatio·Succur/
re pauptati amicoꝝ immo occurre·amicos ſecūde res pant·aduer
ſe certiſſime ꝓbant·Peiora ſunt tecta odia q̄ʒ aperta·itaq; te mi/
nus loquax inimicus offendit q̄ʒ tacitus· Agnoſce amat qui qđ
agit oſtēdit. Elemoſina nō tam accipientibꝰ q̄ʒ dantibꝰ ꝓdeſt ⁊
ſpes p̄mij ſolatiū ſit laboris· Que eſt maxima egeſtas· auaricia·
Pecunie impare oportet non ſeruire Nullū ꝯſciū pctoꝝ tuoꝝ ma
gis timueris q̄ʒ temetip̄m·aliū potes effugere te aūt nunq̄ʒ·quis
eſt paup· ꝗ ſibi videt̃· ꝗ a multis timet̃ multos timet.Infelicita
tem erige·ſubmitte felicitatē infelicis innocentiā·neqtia ipſa ſui
pena eſt·Mala ꝯſcientia ſepe tuta eſt ſecura nunq̄ʒ libidinis ini/
tia cōtinebit·qui ex ipſa cogitabit·Beneficij accepti nunq̄ʒ obliui
ſci dati ꝓtinus·Inhoneſta victoria eſt ſuos vincere· ſatis eſt pe/
naꝝ potuiſſe puniri·inimicitias tarde ſuſcipe·aīcitias exerce mo
derate· Uanitates ſilr̃ depone· Imago animi ſermo eſt· q̄lis vir
talis oratio·Magna eſt res vocis ⁊ ſilentij tꝑamentū ꝗ equo aīo

malis immiſcet̄ malus eſt·Nemine̅ laudaueris·nemine̅ cito accu
ſaueris· ſemper puta te cū his teſtimonium dicere Viciū eſt om/
nia credere·viciū nihil credere. Vtendū eſt diuitiis non abuten/
dum Amare ſic incipe tanq̄ non liceat deſinere. Magnaꝝ reruz
etiaz ſi ſucceſſus non fuerit honeſtus eſt ipſe conatus Nobilitas
aī eſt generoſitos ſenſus·nobilitas corporis generoſus animus·
Honeſtior eſt qui ſenectute̅ ad locū q̄ȝ inociuz ⁊ tunc incipiat la/
borare·Turpe ſpectaculū prebet anim⁹ eger·nunq̄ȝ ſit triſtis faci
es tibi incomodo alterius·Homo ſum quū deuitabo ſeculariū re
rum inuidiā ſi felicitate̅ iactaueris multis diues eris· quō optie
potentiā tuebor. Impotētia occaſionis locū tenet innocentie ꝓxi
mi vbi confeſſio ibi remiſſio·Ire ſeueritas in vicio eſt·Boni iu/
dicis eſt diſpenſare non tm̄ ꝙ damnandū ſit·ſȝ qr ꝓximus iuſti/
cie modus ſeueritas·Quietiſſimā vitā agerent homines in ter/
ris ſi hec duo v̄ba a natura oīm reꝝ tollere̅t meū ⁊ tuū·Qui pau
ꝑtate̅ timet timend⁹ eſt·Vires tuas amici magis ſentiāt venefi/
cia q̄ȝ iniurias pecunia non ſatiat auariciā ſȝ irritat. ideo ſemper
indiges·pecunia ſi tibi eſt cui ius vſura morbi· mihi crede nō po
tes diues eſſe ⁊ felix·Auribus frequētius q̄ȝ lingua vtere·Quic/
quid dicturus es anteq̄ȝ alijs dicito tibi·Nihil intereſt inter ira
tum ⁊ inſanū niſi vnus dies·alter ſemper iraſcit̄ alter ſemꝑ inſa/
nit facillime bonis frueris·ſi ea vitaueris·Cū alienos timueris te/
ipm̄ verere nam ſepe ſine alijs eſſe potes ſine te nunq̄ȝ· Si bn̄ te
inſtruxeris pudeat deteriora facere·quid ꝑſuaſeris· erit dieꝝ qđ
cogitaueris erit in occaſione·Alteri ſꝑ ignoſcito tibijp̄i nūq̄ȝ Tā
tum ad v̄tutez adicies quantū ex voluptate abſtraxeris· Stultū
eſt ſomno delectari ⁊ q̄ſi morte̅ moliri· cuz ſomn⁹ aſſidua ſit mor
tis imitatio·Bonis nocet q malis parcit·multi cū alijs maledicit̄
ſibijp̄is ꝓuitia faciūt·nihil turpius q̄ȝ qui obicit alteri qđ ſibi obi
ciendū. licentioſa mancipia aī impio redige linguā·libidine̅·ven
tre̅ cupiditate̅q̄ȝ ꝯprime·ſi non potes paululū remitte·ſepe ea que
ſanari ratione nō poterant·ſanata ſunt tp̄e· Qui ꝓpter pecunie
amore̅ ⁊ libidinū morit̄ oſtendit ſe nunq̄ȝ ſui cauſa vixiſſe·Tur/

pia ne dixeris·paulatim em̄ pudor per verba diſcutit̄· Sic habi-
ta vt potius laudet̄ dominus q̄ȝ domus·Cōſuetudiuaria res eſt
innocentia.non damnatio·ſed cauſa hominē turpem facit meri-
to pena damnata eſt·damnatio immerito eſt damnari·ſi aliquid
cogitaueris cito apparebit cōuerſantibus·Uideri vis ad omnib⁹
nunq̄ȝ bone honeſtatis ſimulatio·Quod de alienis tractas ex tu
is iudices·Multi obligandi pauci offendendi nam memoria be-
neficiorꝝ facilis eſt.Iniuriarꝝ obiurgatiōi ſp aliquid blande am-
miſce·facilius em̄ penetrant v̄ba que molli vadunt via quā aſpa
Nemo em̄ ſe mutat qui mutari ſe deſperat· Quo cū ſcribens ali-
quid dicturus es ſcito morū tuorꝝ te hominibus cirographuȝ da
re·Qui in ſeruos iraſcitur ⁊ crudelis eſt ſatis oñdit ptātē aduer
ſos alienos ſibi debuiſſe·Qui neſcit tacere neſcit ⁊ loq.facili⁹ eſt
pauperi ꝯtemptū effugere·q̄ȝ diuiti inuidiaȝ·Bonus fruit̄ bona
conſcientia·Malis hominib⁹ tutiſſimū eſt effugere·Nulla puſil
la domos que multos amicos capit· Scire vti paupertate maxia
felicitas.Acuit intentio nimiū frangit animū remiſſio.Nunquā
ſcelus ſcelere vincenduȝ eſt· Bonus vir eſt eo qui eo perduxit af
fectu animum vt non tantum peccare non velit ſed etiam nō poſ
ſit·Regnantibus peius multo periculū quam his qui iudicantur
Hi em̄ ſingulos timent illi vniuerſos Nunq̄d fortis forteȝ ſe glo-
riabitur quē corporis effecit egritudo infirmū nunquid diues in
operibus ſuis gloriabit̄ cuius fur vel tirānus abrupit nūquit no
bilitus gloriabit̄ effecta nōnunq̄ȝ indignis ⁊ miſerabilib⁹ huīcs·
Diabolus aliq̄n ſe gloriabat̄ interfectorē tue miſericordie nūc in
tergemiſcit ſocios tue btītudinis· Fugienda ſunt oībus modis ⁊
abſcindēda igni ac ferro totoq̄ȝ artificio ſeparāda·Lāguor a cor-
pe Impitia ab aīo Luxuria a mente·A ciuitate ſeditio· A domo
diſcordia.A cūctis reb⁹ intpantia.Dixit q̄daȝ amicorꝝ oīa eſſe cō
munia ⁊ amicū ſeipm eſſe alterꝝ·Duorꝝ tpm maxime hn̄dā curā ⁊
eorꝝ que acturi ſumus ⁊ eorꝝ que geſſimus·Poſt deū v̄itatē colē-
daȝ que ſola hoīes diis ꝓximos facit·

Finit liber Lucij Annei corduēb moralis Senece de morib⁹·

Inc 1291